

Miten osaamiskeskusohjelma muutti Suomea?

Arvoisa professori Yrjö Neuvo, hyvät kuulijat

Alueellisen innovaatiopolitiikan lippulaiva osaamiskeskusohjelma eli OSKE on ollut merkittävä osa suomalaista innovaatiopolitiikan historiaa.

Osaamiskeskusohjelman ensimmäinen toimintakausi käynnistyi vuonna 1993, jolloin Suomen talouden tilanne oli vähintäänkin yhtä haasteellinen kuin tänään. Tuon ajan päättäjillä oli vahva uskomus tiedon, osaamisen ja innovaatioiden merkitykseen kilpailukyvyn ja talouskasvun turvaamisessa. Osaamiskeskusohjelman käynnistäminen oli osa laajempaa hallituksen talouspakettia, jonka pohjalta Suomi nousi 2000-luvulla yhdeksi maailman seuratuimmaksi innovaatiomaaksi.

Ohjelman ensimmäiselle kaudelle valittiin kahdeksan osaamiskeskusta; Vain suuret kaupungit pääsivät mukaan. Viimeisellä, kolmannella toimintakaudella jo mukana jo 22 alueellista osaamiskeskusta. Ohjelmaa johti laajapohjainen eri ministeriöiden, korkeakoulujen, yritysten ja alueiden edustajien muodostama työryhmä, jonka puheenjohtajaksi kutsuttiin professori Yrjö Neuvo.

Toisin kuin kansalliset t&k-rahoituksen välineet, OSKE asemoitui alueellisen innovaatiotoiminnan kehittämisvälineeksi. Siihen valikoituvat kilpailun kautta motivoituneimmat ja kehityskelpoisimmat kaupunkiseudut. Edistyneimmät alueet kirittivät kehityksessä olevia ja päinvastoin. Käytännön toiminnasta vastasi useimmiten paikallinen teknologiakeskus, joskus myös alueen korkeakoulu.

Osaamiskeskusohjelman vahvuutena oli ennen kaikkea sen vipuvaikutus alueen tutkimus- ja innovaatiotoimintaan. Varsin pienellä julkisella rahoituspanostuksella saatiin käynnistettyä mittavia kehittämishankkeita alueen yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä. Nämä puolestaan lisäsivät alueen elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä sekä loivat osaamispohjaisia yrityksiä ja työpaikkoja.

OSKE auttoi alueita erikoistumaan omille vahvuusalueilleen ja työnjako eri alueiden välillä parani. Suomeen alkoi syntyä kansainvälisesti merkittäviä kasvukeskittymiä. Ohjelmasta hyötyivät isot kaupungit mutta etenkin keskikokoiset ja pienet kaupunkiseudut. Seuraavassa kerron kolme menestystarinaa, joiden osaamispääoma on kehitetty osaamiskeskusohjelman ajoilta.

Ensiksi katse kohti Suomen länsirannikkoa Vaasaan. Vaasan seudulle on kehittynyt Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä, jossa kehitetään älykkäiden sähköisten ratkaisujen, kestävän energian, joustavan sähköntuotannon ja digitalisaation ratkaisuja. Vaasan energiakeskittymä viime vuosina ollut Suomen kiinnostavin työ- ja harjoittelupaikka tekniikan opiskelijoille sekä alan insinööreille.

Seuraavaksi siirrymme Suomen metsä- ja biotalouden keskittymään Joensuuhun. Pohjois-Karjalaan ja sen keskuskaupunkiin Joensuuhun on viimeisten vuosikymmenien aikana syntynyt ainutlaatuinen biotalouden osaamiskeskittymä. Alueen profiloitumista tukevat vihreän kasvun osaamiskärjet, kuten ict, fotonikka ja kemian materiaaliosaaminen. Joensuussa sijaitsee jo nyt useita fotonikka-alan yrityksiä ja alueen koulutus- ja kehitysorganisaatiot muodostavat yhdessä yritysten ja tutkimuksen kansainvälisen keskittymän.

Lopuksi vielä kurkistus kohti kehittyvää kasvukeskusta Kajaania. Mittaustekniikkaa on kehitetty pitkäjänteisesti 90-luvun lopulta alkaen alueen osaamisperusteisen elinkeinopolitiikan kärkenä. Tekoälyn aikakaudelle siirtymistä vauhdittaa myös Kajaaniin rakennettava maailman kärkeä oleva LUMI-supertietokone. Sen ympärille on rakentumassa suurteholaskennan innovaatioekosysteemi, jonka hyödyt voivat olla Suomelle ja Euroopalle vähintäänkin yhtä merkittävät kuin elektroniikan kehitys aikanaan Nokian ICT-klusterille.

Hyvät kuulijat,

Osaamiskeskusohjelma on kiistatta kansallinen menestystarina, jonka vaikutukset näkyvät tänä päivänä innovaatio toiminnassamme ja alueiden osaamispohjaisessa kehittämisessä. Nykyinen osaamispohjainen talous ei olisi syntynyt ilman pitkäjänteisiä investointeja tutkimukseen ja innovaatioihin.

OSKEssa omaksuttu ja kehitetty aluekehittämisen malli herätti aikanaan suurta kiinnostusta ympäri maailmaa. Tuskin liioittelen, jos väitän, että nykyinen EU:n älykkään erikoistumisen strategia olisi perua suomalaisesta osaamiskeskusohjelmasta ja sen luomasta aluekehittämismallista.

Menestystarinoiden rinnalla alueet kohdanneet aika ajoin myös talouden äkillisiä rakennemuutoksia, joissa työpaikkojen menetys on tullut yllättävänä iskuna. 2010-luvun alussa koettu IT-alan rakennemuutos koetteli erityisesti Tampereen, Jyväskylän ja Oulun seutukuntia. Huomattavaa on, että jo muutamassa vuodessa nämä kaupungit selvisivät iskusta ja uutta yritystoimintaa on pystytty luomaan aiempaa osaamista hyödyntämällä.

Kolmannella ja samalla viimeisellä toimintakaudella (2007-2013) ohjelman toimintamallia uudistettiin. Aluekehittämisen rinnalle nostettiin klusteri- ja toimialapohjainen yhteistyö, joka vahvisti erityisesti alueiden keskinäistä yhteistyötä. Osaamisklustereita ja voisi pitää esiasteena nykyiselle ekosysteemitominnalle, joiden tavoitteena on kannustaa eri kokoisia yrityksiä ja tutkijoita yhteistyöhön paikasta ja toimialasta riippumatta.

Hyvä Yrjö,

Osaamiskeskusohjelma muutti ratkaisevasti Suomea. Alueet ja sen yritykset investoivat osaamiseen ja innovaatioihin. Hajallaan olevaan osaamisen kokoaminen osaamiskeskukseen auttoi isot ja pk-yrityksiä tekemään yhteistyötä alueen yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Opittiin tekemään yhteistyötä kaupunkien ja maakuntien kesken.

Ratkaisevaa ohjelman menestymiselle oli se, että sitä johdettiin alueiden omia valintoja kunnioittaen. Professori Yrjö Neuvon henkilökohtainen sitoutuminen ja visio osaamis pohjaisesta Suomesta ja sen alueista on tunnistettavissa ohjelman strategisissa periaatteissa. Näitä olivat: toiminnan laadusta ei tingitä, kehittämiseen sitoudutaan pitkäjänteisesti ja tuetaan motivoituneita ja yhteistyöhön kykeneviä kehittäjäyhteisöjä.

Uskon vahvasti, että OSKEN kaltaiselle ohjelmalle olisi tarvetta myös nykyisessä toimintaympäristössä. Kansainvälinen kilpailu tki-toiminnan sijoittumispaikoista ja osaajista on kiristynyt entisestään. Suomi tarvitsee lisää kansainvälisiä osaajia ja tämä voi onnistua vain sillä, että meillä riittävän innostava ja houkutteleva toimintaympäristö innovatiivisille ja uudistushaluisille yrityksille.